

A portrait of Dr. Kees van Overveld, a middle-aged man with a balding head, wearing blue-rimmed glasses, a light blue blazer, and a white shirt with a small blue pattern. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is a soft-focus green and yellow bokeh, suggesting an outdoor setting with trees.

→ **‘Leerlingen die sociaal-emotioneel ontwikkeld zijn, veroorzaken minder problemen in de groep’**

Dr. Kees van Overveld is gedragsdeskundige en deed ruime ervaring op in de praktijk van het speciaal onderwijs. Hij schreef onder andere de boeken ‘SEL - sociaal-emotioneel leren als basis’ en ‘Groepsplan Gedrag in het voortgezet onderwijs’.

**Expert Kees van Overveld pleit voor positieve
groepsvorming in coronatijd**

‘Leer leerlingen omgaan met emoties’

Hoe werk je in crisistijd aan een goede
groepssfeer en hechte klassen?

‘Door naast het stimuleren van sociale
vaardigheden van leerlingen, ook oog te
hebben voor hun emoties en hen hiermee
(beter) te leren omgaan’, zegt gedrags-
deskundige dr. Kees van Overveld.

Hij pleit ervoor dat scholen sociaal-
emotioneel leren (SEL) een plek geven in
hun lesprogramma’s. Ook buiten crisistijd.

‘Veel mensen ervaren door de coronacrisis gevoelens van stress,
angst en verdriet; bij middelbare scholieren is dat natuurlijk niet
anders’, zegt gedragsdeskundige dr. Kees van Overveld. ‘Er is veel
veranderd voor leerlingen de afgelopen maanden. Ze zaten lang
thuis, kregen te maken met afstandsonderwijs en een flinke
inperking van hun sociale contacten en activiteiten. Velen werden en
worden bovendien geconfronteerd met ziekte, en sommigen zelfs
met de dood. Al die veranderingen zorgen voor veel onzekerheid en
onrust. Het is belangrijk dat scholen voldoende aandacht hebben
voor de emoties van leerlingen die hiermee gepaard gaan. Het op
een positieve manier kanaliseren en delen van emoties kan boven-
dien bijdragen aan een goede groepssfeer.’

Hoe doen scholen het op dit terrein?

‘Op de meeste scholen is er veel aandacht voor sociale vaardig-
heden als leren samenwerken en goed omgaan met elkaar, maar
aan emotionele vaardigheden wordt vaak voorbijgegaan. Het is
belangrijk om daar oog voor te hebben. Niet alleen nu in crisistijd,
maar structureel.’

Wat versta jij onder emotionele vaardigheden?

‘Vaardigheden als je eigen gevoelens herkennen, begrijpen waar
ze vandaan komen, er woorden aan kunnen geven, je emoties
durven uiten en ze kunnen reguleren. Samen met sociale
vaardigheden kunnen ze leerlingen veerkrachtiger en sterker
maken. Ik pleit er daarom voor dat scholen sociaal-emotioneel
leren (SEL) een vaste plek geven in hun lesprogramma.’

Waarom is het zo belangrijk dat scholen die taak op zich nemen?

‘Het is voor leerlingen belangrijk dat ze sociaal-emotionele
vaardigheden onder de knie krijgen, omdat ze dan beter in hun
vel zitten en beter tot leren komen. Maar het is ook belangrijk
voor hun medeleerlingen en docenten. Leerlingen die sociaal-
emotioneel ontwikkeld zijn, kunnen beter omgaan met zichzelf en
met anderen. Ze veroorzaken minder gedragsproblemen in de
groep, zo blijkt uit diverse studies. Sociaal-emotioneel leren pakt
met andere woorden positief uit voor het groepsklimaat.’

vervolg van pagina 3

Kees verdiepte zich de afgelopen decennia uitvoerig in probleemgedrag bij leerlingen. In 2008 promoveerde hij aan de Universiteit Utrecht (vakgroep Ontwikkelingspsychologie) op een onderzoek naar agressie bij jongens. Daarnaast heeft hij ruime praktijkervaring. 'De eerste veertien jaar van mijn loopbaan stond ik zelf voor de klas', vertelt hij. 'Vers van de pabo en nogal bleu belandde ik met mijn 21 jaar op een school voor speciaal onderwijs in Rotterdam. Een school voor leerlingen van 4 tot en met 15 jaar met hoor-, spraak- en taalproblemen. Daar gingen mijn ogen open. Een groot deel van deze leerlingen had grote moeite zich op een gezonde manier te uiten, zo ondervond ik. Dat leidde tot veel frustratie en dito gedragsproblematiek. Als leerlingen iets duidelijk wilden maken, werden ze vaak verbaal agressief of gingen ze op de vuist. Sommige anderen konden dan alleen maar huilen. Daar leerde ik hoe belangrijk het is om leerlingen te helpen bij hun sociaal-emotionele ontwikkeling.'

→ 'Start de dag bijvoorbeeld met een emo-check'

Hoe pak je dat aan als school?

'Elke school kan daarin haar eigen vormen zoeken. Belangrijk is om het er binnen je schoolteams over te hebben en er afspraken over te maken. Scholen die al actief zijn op dit gebied, kiezen er meestal voor SEL terug te laten komen tijdens de mentoruren. Op die momenten is er tijd en gelegenheid om sociaal-emotionele kwesties te bespreken, bijvoorbeeld over vriendschap, verliefdheid, pesten en emotionele spanningen. Er zijn natuurlijk talloze manieren en opdrachten om invulling te geven aan sociaal-emotioneel leren. Start de dag bijvoorbeeld met een *emo-check*, laat leerlingen vertellen hoe ze zich voelen. Bijvoorbeeld met gebruik van kaartjes met emoticons. Of gebruik Mentimeter om een klassikale poll af te nemen. Laat leerlingen praten, schrijven of tekenen over wat er de afgelopen maanden en weken in hun leven is gebeurd. Hadden ze te maken met ziekte of overlijden? Waren er ook dingen die ze fijn, leuk of grappig vonden? Tijdens de trainingen die ik aan teams in het basis- en voortgezet onderwijs geef, adviseer ik in ieder geval altijd om direct vanaf de eerste schooldag te investeren in het welzijn van leerlingen. Preventief dus! Het is veel makkelijker om zo al vanaf het begin te werken aan die positieve groepsvorming, dan dat je klassen gaandeweg het jaar moet bijsturen.'

Als scholen – onverhoopt – weer terug moeten naar afstandsonderwijs, wat kunnen ze dan doen aan positieve groepsvorming?

'Bij thuisonderwijs is het van belang dat we elkaar kunnen blijven zien en ontmoeten. Dat we zo een vinger aan de pols houden. Ik kan mij voorstellen dat mentoren regelmatig groepsgesprekken voeren (online) waarbij vier tot vijf leerlingen zijn aangesloten. Dat aantal past prima in een beeldscherm tijdens een Zoom- of Teams-sessie. Laat die groepjes ook regelmatig van samenstelling wisselen, zodat leerlingen zoveel mogelijk personen kunnen zien en spreken. In dat soort gesprekken moet het vooral gaan over het welbevinden van leerlingen. Stel vragen als: hoe vind je het om niet op school te zijn, hoe voel je je daarbij, wat helpt jou om de moed erin te houden? Et cetera.'

Er kunnen, zeker in deze tijd, heftige emoties loskomen tijdens (groeps)gesprekken. Hoe leid je dit als docent of mentor in goede banen?

'Allereerst moet de situatie in de klas zo veilig zijn dat iedereen durft te vertellen wat hem of haar bezighoudt. Daarnaast dient een docent of mentor zelf over goede communicatieve vaardigheden te beschikken. Je kunt dan ook zelf gevoelsreflecties geven ('Dit doet wat met je, merk ik'). Bescherm de leerling zo nodig tegen zichzelf, niet alles hoeft klassikaal gedeeld te worden. Bied leerlingen ook aan om samen verder te praten. Als je vermoedt dat een leerling kampt met emotionele problemen, verwijst hem of haar dan door naar de zorgcoördinator. Als je een goede relatie opbouwt met je leerlingen ontwikkel je vanzelf een antenne voor die situaties die om meer expertise vragen.'

Wat als leerlingen met gedragsproblemen zich helemaal niet willen openstellen om zich sociaal-emotioneel te ontwikkelen?

'Leerlingen met gedragsproblemen zijn vaak teleurgesteld in volwassenen en gaan er dikwijls van uit dat er toch niet naar hen wordt geluisterd. Blijf daarom altijd geïnteresseerd in het verhaal van de leerling. Laat voortdurend merken dat je er voor die persoon bent. Je waardeert de persoon, maar niet altijd het gedrag. Verder moet de leerling ervaren dat het fijner is om positieve aandacht te krijgen voor het delen van gevoelens, dan negatieve aandacht voor het gedrag dat eventueel uit die gevoelens voortkomt.'

(De Nieuwe Lijn/Jeanine Westenberg)

Meer informatie: www.keesvanoverveld.nl

Check ook de lezersaanbieding op pagina 23.